

La Plataforma Salvem el Casc Antic i la recuperació del Centre Històric

Jaume Lligadas Vendrell. Grup Tres Torres (Viladecans)

El carrer d'Àngel Guimerà inicia el seu camí a la plaça de la Vila flanquejat per dos edificis històrics: a una banda la Torre del Baró, del segle XII i residència dels senyors feudals, i a l'altra la Torre Modolell, edifici neogòtic de 1892 amb la torre de guaita del segle XVI. Les cases d'aquest carrer, algunes centenàries, configuren un particular traçat sinuós, el mateix que històricament havia conduït els viladecanencs fins a les properes eres de batre. D'aquí va venir el seu primer nom, camí de les Eres, deixant pas a l'any 1762 al nou nom de carrer de Sant Joan fins a l'any 1920 que va adoptar l'actual d'Àngel Guimerà; això sí, amb l'obligat parèntesi de carrer Calvo Sotelo a l'època franquista.

La plaça i el carrer Àngel Guimerà al segle XIX. (Arxiu Grup Tres Torres)

Doncs bé, aquest històric carrer, un dels més antics de la nostra ciutat, va patir una convulsió, ara fa tot just una dècada, amb l'aprovació d'un Pla urbanístic que preveia una transformació radical de la seva imatge ignorant el seu important valor patrimonial, identitari i sentimental.

El carrer Àngel Guimerà a l'actualitat (Fotografia de Vicenç Castelló)

El Ple de l'Ajuntament de Viladecans del dia 7 de juliol de 1989 va aprovar el Projecte d'Avanç del Pla Especial del Sector de l'Ajuntament; l'any següent, el 9 de febrer de 1990, es va produir l'aprovació inicial i el 19 de setembre d'aquest mateix any es va aprovar definitivament per acord de la Comissió d'Urbanisme de Barcelona.

Aquest projecte urbanístic preveia l'enderrocament del front de cases del carrer Àngel Guimerà, del número 1 a l'11, que va des de la porta del jardí de l'Ajuntament fins a gairebé a tocar del carrer de la Farina amb l'objectiu d'ampliar el mateix jardí. Dit d'una altra manera: amb aquest projecte desapareixien les cases de cal Pintor, cal Barber, cal Tòfol, cal Pepet de la Torre, cal Carcereny i cal Ginestar i amb elles també desapareixia el traçat històric del carrer i en conseqüència s'escapçava la seva identitat. El projecte també preveia la

construcció d'un aparcament subterrani en una part del jardí i la conversió del jardí en una plaça dura. Per altra banda, amb l'enderrocament de cal Carcereny es perllongava el carrer de les Sitges fins arribar al carrer del Sol i a la banda nord d'aquest nou tram s'hi preveia la construcció de noves edificacions, en una part de les quals s'hi encabirien, en un terreny indivis, els propietaris expropiats.

Els propietaris afectats van començar a rebre notificacions de l'administració municipal sobre la futura execució del Pla a l'any 1989, i és amb això que la Teresa Casadó Tugas¹, coneguda com a Teresita de cal Tòfol, i l'Adelina Pugès Tort² van iniciar consultes amb un advocat conegut de l'Adelina. Amb aquest primer advocat es van emprendre determinades accions legals, el resultat de les quals no van ser gens favorables als interessos dels afectats. Després d'això, l'Adelina Pugès va llençar la tovallola, es va sentir cansada i va optar per posar la finca a la venda. A l'any 1997, la Teresa s'en va anar a consultar un altre despatx d'advocats amb qui van començar a parlar de la conveniència de crear una plataforma veïnal, organització de la qual ella mai no n'havia sentit a parlar.

Sergi Camí Górriz havia estat Cap d'Agrupament de l'A.E. Sant Joan i en aquells moments formava part del grup de xanquers i d'animació "Stolabitna"³, els quals tenien com a local el pis de dalt de cal Barber, al número 3 del carrer Àngel Guimerà; a la planta baixa d'aquesta mateixa casa hi havia la botiga de ceràmica de l'Encarni García Jiménez. La Teresa Casadó, que n'era veïna, li va preguntar al Sergi sobre el funcionament d'aquestes plataformes veïnals que li havien parlat al despatx d'advocats; el Sergi li va donar totes les explicacions i al mateix temps li va oferir el seu ajut. La Teresa Casadó, que estava del tot decidida a lluitar per salvar casa seva, se'n va anar amb el seu marit Jaume Sabadell a Ripollet a entrevistar-se amb els afectats per un problema similar, amb la voluntat de recollir informació i al mateix temps sospesar les possibilitats de col·laboració.

Pancartes als balcons. (Col·lecció Joan Bonich)

Tot això passava a cavall de 1998 i 1999, i va ser aleshores quan els veïns van començar a actuar penjant pancartes als balcons de les cases afectades amb eslògans com ara: "Salvem el Casc Antic", "No a la destrucció del Casc Antic" i "Montfort tens el poder però no tens la raó"⁴.

La Teresita de cal Tòfol va pensar que s'havia d'informar a la ciutadania del Pla urbanístic que es pretenia executar. Calia fer-ne difusió. És per això que va creure, al tenir la Fira de Sant Isidre a prop, que seria bo de presentar al concurs-exposició de fruits del camp una panera com a denúncia del que es pretenia fer al carrer Àngel Guimerà. Així doncs, el marit de la Teresa se'n va anar a la Cooperativa Agrària a inscriure-la per al concurs en la modalitat artística.

¹ La Teresa Casadó, de cal Tòfol, era la propietària, i de fet ho segueix sent, de les cases número 5 i 7 del carrer d'Àngel Guimerà.

² L'Adelina Pugès, de cal Secretari, era propietària de la casa de ca l'Escuder, a on hi havia estat la llibreria *Els Nou Rals*, única propietat afectada del carrer del Sol.

³ Josep Lligadas Vendrell, *50 anys d'escoltisme a Viladecans*. Viladecans, Ajuntament, 2006, pàgina 109.

⁴ Jaume Montfort i Heras, ocupava l'Alcaldia de Viladecans des de l'any 1983.

Van començar l'elaboració de la panera construint amb marqueteria el perfil de les cases amenaçades i, entre tota la família, mantenint-ho en secret, van anar cobrint la fusta amb gra de diferents tipus i colors. La idea era fer un gegant construït amb pells d'hortalisses, al qual li sortien els diners de les butxaques, atansant-se amb actitud amenaçadora al damunt de les cases del carrer Àngel Guimerà. Amb el treball enllestit, la Teresa se'n va anar a cal Ginestar a explicar-los hi la panera que havia preparat amb la seva família per al concurs de Sant Isidre; els va voler deixar clar, però, que la panera aniria al seu nom, que tot era cosa seva, però que com a afectats els demanava la seva col·laboració per dur-la fins a l'exposició; el Jaume i el Josep Molins s'hi van oferir de bon grat. Arribat el moment de traslladar la panera fins al recinte del concurs, van decidir d'esperar-se fins a la una de la matinada per tal de ser dels últims i així passar el més desapecebut possible. La Teresa amb una certa inquietud va anar a demanar el número de concursant i quan li van donar va sentir un alleujament: *Ja el tinc!* Van col·locar la panera al seu lloc i van marxar. A l'endemà es va produir l'enrenou. La Teresa Casadó explica que les autoritats municipals van exigir que es tragués aquella panera o no s'inaugurava la fira. La Cooperativa Agrària, organitzadora de l'exposició, va fer costat a la Teresa i al final van inaugurar el concurs amb l'acord de que es traguessin els diners de les butxaques del gegant.

La panera de denúncia que la Teresa i la seva família havien presentat a la Fira de Sant Isidre va representar un punt d'inflexió en aquell incipient moviment veïnal. El Joan Bonich Roset ho explica així: "Aquella panera va ser el detonant perquè la *Plataforma* comencés a funcionar. El seu impacte va fer conscienciar molta gent, el meu cunyat Anton Piqué era un dels afectats i jo m'hi vaig implicar".

A partir d'aquí es quan es constitueix formalment la *Plataforma Salvem el Casc Antic* i comencen les reunions un cop per setmana, primer al Centre Cultural i després a cal Carcereny ja com a seu permanent de l'entitat. Van ser molts els viladecanencs que es van anar aplegant a l'entorn de la *Plataforma* per treballar-hi o donar-hi suport, també van ser moltes les entitats que es van oferir per col·laborar, com també ho van fer els partits polítics⁵. El nucli més actiu estaria format per unes 20 o 25 persones i a les assemblees s'havia arribat fins a la vuitantena de participants.

Amb la *Plataforma* engegada, el Sergi Camí se'n va anar a veure l'Encarni García, la ceramista de la planta baixa de cal Barber, convencent-la que s'integrés a l'organització. Ella mateixa explica que després d'acceptar l'oferiment del Sergi van nomenar-la portaveu en una assemblea a la qual ella no havia assistit. L'Encarni va proposar de compartir la responsabilitat amb l'objectiu que el càrrec fos més representatiu, i finalment es va acordar nomenar l'Encarni García i el Joan Bonich com a coportaveus de la *Plataforma Salvem el Casc Antic*.

La primera acció que es va emprendre va ser expressar públicament el rebuig al Pla cada dijous a les 7 de la tarda, primer en forma de manifestació fins el barri de Sales en solidaritat amb els afectats pel projecte de l'avinguda Segle XXI⁶ i també pels carrers del casc antic, després es va fer en forma de concentració a la plaça de la Vila. Cal

⁵ Les organitzacions polítiques que s'hi van implicar amb major o menor mesura van ser: EUiA, ERC que en aquells moments no tenia representació a l'Ajuntament, CiU, ICV que tot i formar part de l'equip de govern recolzaven la Plataforma i PP que va assistir a un parell d'assemblees a l'inici.

⁶ Els afectats per l'obertura del nou vial que prendria el nom de Segle XXI, es van afegir a la lluita de la *Plataforma Salvem el Casc Antic*, tot i que les problemàtiques eren força diferents.

destacar la voluntat i l'esforç dels organitzadors de mantenir el caràcter pacífic de les concentracions, procurant sempre d'evitar o reconduir les actituds poc respectuoses que en alguna ocasió s'havien produït per part d'alguns dels assistents.

Al setembre d'aquell mateix any de 1999, la *Plataforma* va organitzar per la Festa Major la *Festa dels Aparadors*. El carrer es va convertir en una llarga sala d'exposicions amb fotografies antigues per les parets, mentre que els aparadors de les botigues i també algunes cases amb les portes obertes, oferien una mostra d'elements antics com ara vestits de les àvies i diferents estris i objectes que van cridar l'atenció i la curiositat dels molts viladecanencs que es van acostar a visitar l'exposició; al mateix temps es van fer llaços verds per la solapa: *Posa't el llaç pel Casc Antic*.

La força demostrada i el recolzament de la ciutadania van causar el primer efecte. Quatre mesos després de la constitució de la *Plataforma*, el Ple municipal del dia 23 de setembre de 1999 va aprovar per unanimitat paraitzar l'execució del Pla i tot seguit obrir un període de reflexió i diàleg amb els afectats, comerciants, partits polítics i organitzacions veïnals.

Tot i això, les activitats reivindicatives de la *Plataforma* continuaven. Per la castanyada es va celebrar una *Fira d'Entitats* al jardí de la Torre Modolell, amb la plantació d'un arbre i un dinar popular, on hi va haver també la col·laboració de les colles de puntaires, colla de gegants, sardanes i la participació de moltes altres entitats.

A finals d'aquell any, concretament el dia 16 de desembre, el Ple Municipal va fer un altre pas acordant de tenir en compte dins del futur Catàleg del patrimoni arquitectònic les cases de cal Barber, cal Carcereny i cal Ginestar, així com el jardí indià de la Torre Modolell. Aquest acord del Ple municipal era conseqüència d'una proposta que la *Plataforma* havia consensuat amb entitats i partits polítics, de tota manera per salvar els edificis i el traçat del carrer Àngel Guimerà el que calia realment era aconseguir la modificació del Pla que els enderrocava.

Encetant l'any 2000, la *Plataforma* va continuar els seus actes organitzant un sopar medieval al passadís que condueix a l'escala monumental de la Torre Modolell. Els

Sopar medieval a la Torre Modolell. (Col·lecció Joan Bonich)

assistents, vestits amb indumentàries de l'època, van poder assaborir un magnífic *caldo* que havia elaborat el Pierre⁷ i que sens dubte els va donar una mica d'escalfor per passar millor aquella nit d'hivern. També, en els primers mesos del 2000, es van vendre samarretes amb el perfil de les cases i el lema *Viladecans Salvem el Casc Antic*, amb l'objectiu d'obtenir fons per cobrir les despeses dels actes que s'anaven celebrant.

⁷ Pere Ramon Prat

Al juny d'aquest mateix any es va celebrar el centenari de la botiga de cal Ginestar dedicada des del primer dia a la venda de vi i queviures, al número 11 del carrer Àngel Guimerà.

La seva propietària, Antonieta Reguan, va descobrir una placa commemorativa

Centenari de cal Ginestar. (Col·lecció Joan Bonich)

realitzada per la ceramista Encarni García. La colla de la tornaboda va oferir uns balls populars i també hi va haver gegants, poesia i cant coral.

En el pregué de la Festa Major d'aquell any la Plataforma va desplegar un mosaic que deia *Salvem el Barri Antic*. Aquesta acció reivindicativa es va realitzar en silenci seguint el compromís de respecte que la mateixa *Plataforma* s'havia autoimposat.

Arribats a finals de l'any 2000, va ser quan van començar les negociacions amb l'Ajuntament. La comissió negociadora estava formada per Teresa Casadó Tugas i Jaume Molins Reguan en representació dels afectats i també Joan Bonich Roset, Encarni García Jiménez, Rafa Osuna Muñoz i Jaume Alloza Sanromà per la *Plataforma*. L'Ajuntament era representat pel Tinent d'Alcalde de l'Àrea de Planificació Territorial Carles Ruiz Novella, que anys després passaria a ser l'Alcalde de Viladecans.

Val a dir que com a part afectada també hi assistia l'empresa immobiliària Anestra S.L. que havia comprat la finca del carrer del Sol que havia estat propietat de l'Adelina Pugès, amb la diferència, però, que el representant d'aquesta empresa, actuant més aviat de forma prepotent i xulesca, defensava l'execució del Pla en contra dels interessos i la voluntat de preservació del edificis que mantenia la *Plataforma*.

Les negociacions van ser molt dures: en aquesta qualificació hi coincideixen tant la Teresa Casadó com l'Encarni García com el Joan Bonich.

Els mateixos també expliquen que algunes reunions no anaven més enllà de seure a la taula i veient el panorama aixecar-se i marxar. L'Encarni diu que els acusaven de defensar els rics de Viladecans: "Nosaltres el que defensàvem era el valor històric i patrimonial de les cases, no pas el seu valor econòmic".

Les propostes de modificació del Pla que es presentaven a la taula de negociació elaborades pels arquitectes municipals eren sempre variacions del mateix, mai no complien amb l'objectiu principal de la *Plataforma* que era salvar les cases. En aquest sentit ho tenien molt clar: "Per a nosaltres mantenir l'estructura del carrer era el més important".

Amb l'interès de mantenir viu el conflicte en l'opinió pública, la *Plataforma* va decidir recuperar una vella tradició: la catifa floral de Corpus. Així doncs, el dissabte 16 de juny de l'any 2001, el cap de setmana després de Corpus, va quedar instal·lada al carrer Angel Guimerà una catifa reivindicativa que reproduïa el perfil de les cases, perfil que ja s'havia convertit en el símbol de la lluita per salvar el Casc Antic.

Fent la catifa de Corpus. (Col·lecció Joan Bonich)

Tot i que els integrants de la *Plataforma* tenien clar que l'única forma d'aconseguir els objectius era mitjançant la negociació, aquesta no avançava. S'havia arribat a una situació de paràlisi que es preveia molt difícil de superar.

Amb l'objectiu de desbloquejar les negociacions i poder avançar amb l'horitzó d'un acord final satisfactori, José Luis Atienza, aleshores president local d'Iniciativa per Catalunya Verds, va proposar que fos Salvador Matas i Dalmases, un arquitecte neutral, el que treballés per trobar un projecte que fos assumible per tothom. La proposta va ser acceptada per totes les parts.

L'arquitecte Matas es va posar a treballar amb l'objectiu encomenat, reunint-se tant amb la *Plataforma* els dissabtes al matí a la mateixa seu de cal Carcereny com amb els representants municipals.

El seu interès i el seu afany van ser claus a l'hora d'aconseguir un acord, és en aquest sentit que l'Encarni García expressa el seu agraïment a Salvador Matas "per tots els esforços i hores dedicades i també per la pedagogia sobre els aspectes tècnics del projecte que ens va fer als integrants de la *Plataforma*".

Així doncs, després d'un temps de treball i debat amb els seus corresponents estira i arronses, es va aconseguir un acord expressat així en el punt XII dels seu redactat: *Que després d'un període de reflexió i negociació s'ha assolit un consens entre l'Ajuntament, les forces polítiques i la Plataforma Cívica del Casc Antic, acceptat pels propietaris afectats, sobre el model i els nous objectius de l'ordenació urbanística per l'àmbit de la UA1 que es consideren més idonis per fer compatibles la millora de la qualitat urbana del centre urbà de Viladecans amb la preservació de la identitat històrica del seu casc antic.*

Amb l'acord final, la *Plataforma* havia aconseguit salvar totes les cases i mantenir el traçat històric del carrer Angel Guimerà. Com a contrapartida els propietaris de les cases 1, 3, 5 i 7 haurien de cedir una part de les eixides que donen al jardí municipal per a la seva ampliació i la casa número 9 també cediria la part del garatge per obrir un pas fins al jardí, al mateix temps es desestimava construir un aparcament al subsòl del jardí preservant els seus exemplars vegetals exòtics i mantenint el seu caràcter íntim i tranquil.

L'acord es va signar a la Torre del Baró el dia 22 de juliol de 2002, pel representant de l'Ajuntament Carles Ruiz Novella i tots els propietaris afectats. Uns dies després també van signar l'acceptació de l'acord el Joan Bonich⁸ i l'Encarni García⁹ en representació de la *Plataforma Salvem el Casc Antic*.

La Plataforma celebrant l'acord aconseguit. Drets, i d'esquerra a dreta: Teresa Casadó, Anton Piqué, Joan Bonich i Encarni García. (Col. Joan Bonich)

Tot i la procedència diversa dels seus membres, la Teresa Casadó, el Joan Bonich i l'Encarni García coincideixen en manifestar el bon ambient, el treball en equip i la unió entre tots els que es van aplegar a l'entorn de la Plataforma. I tot això ho expressen amb l'entusiasme de la feina ben feta i el bon record d'aquells tres anys de lluita per salvar la identitat històrica i sentimental del passat de Viladecans que representen els habitatges del carrer Àngel Guimerà. Una mostra d'això és que avui, deu anys després, aquell grup de viladecanencs segueixen trobant-se cada any per fer la catifa de la diada de Corpus¹⁰, catifa que a l'any 2007 van dedicar a Rafa Osuna, una de les ànimes del grup, que havia mort al febrer d'aquell any.

Cal Carcereny rehabilitat. (Fotografia de Jaume Lligadas)

Actualment podem constatar la rehabilitació integral de les cases de cal Barber i cal Carcereny així com la rehabilitació també de la façana de cal Tòfol.

Malgrat això, encara queda per resoldre la recuperació del jardí com a espai de caràcter íntim i tranquil, esmentat a l'acord, i que a hores d'ara es troba en un estat deplorable, sobretot si el

⁸ Posteriorment, Joan Bonich va ser regidor de ERC a l'Ajuntament de Viladecans de 2003 fins 2011.

⁹ Encarni García va participar el juny de 2004 en la fundació del Grup Tres Torres. Actualment és regidora d'ICV-EUiA a l'Ajuntament de Viladecans i titular de la regidoria d'Espais naturals i Patrimoni històric

¹⁰ Joan Bonich Roset, *"La catifa de Corpus: tot té un perquè"*, Viladecans Punt de Trobada, núm 46, pàgina 5.

comparem amb la resta de parcs i jardins de la ciutat.

Ara bé, la gran assignatura pendent que tenim els viladecanencs i que caldria resoldre el més aviat possible en el camí de la recuperació del centre històric, és la rehabilitació de la Torre Modolell. El palau es troba en aquests moments en una estat preocupant, amb l'ala oest tancada i la terrassa en estat ruïnós, el segon pis tancat per risc d'esfondrament i la façana en un estat més que discutible. Els viladecanencs no ens mereixem que aquest important actiu patrimonial i símbol de la ciutat no ofereixi la imatge que li correspondria al palau que acull la primera institució municipal i que al mateix temps és la casa de tots els ciutadans.

Entrevistes realitzades:

Encarni García Jiménez, 30 d'agost de 2011.

Teresa Casadó Tugas, 14 de setembre de 2011.

Joan Bonich Roset, 14 de setembre de 2011.

José Luis Atienza Ferrero, 29 de setembre de 2011.